

De wereldreis van de speelkaart

De speelkaart zoals we die vandaag de dag kennen heeft een behoorlijke reis gemaakt voordat deze als gereedschap in onze vuisten terecht kwam.

De meeste historici zijn het erover eens dat de speelkaart in China werd uitgevonden. Net nadat men had ontdekt hoe men papier kon drukken werd geld gefabriceerd in 4 "suits" die allen verschillende waardes uitdrukten. Op de kaarten stonden afbeeldingen en cijfers. Er wordt gesuggereerd dat de eerste speelkaarten eigenlijk gewoon biljetten waren die dus tegelijkertijd de inzet vormden van het spel. Drie van de vier "suits" bestonden ieder uit 8 verschillende kaarten met cijfers van 2 tot 8. De vierde 'suit' bestond uit negen kaarten met cijfers van 1 tot en met 9, tegelijkertijd ook de meest waardevolle 'suit'.

De afbeeldingen op de moderne Mahjong stenen zijn gebaseerd op de afbeeldingen van de eerste 'speelkaarten'.

De oudste geschreven tekst waarin speelkaarten voorkomen stamt uit 969 A.D., het maakt deel uit van de geschiedenis van de liao Dynastie. Het is een verhaal over de Chinese Keizer Mu-Tsung die met zijn vrouw een kaartspel speelt op het balkon op Nieuwjaarsdag in 969 A.D.

De afbeeldingen op de moderne Mahjong stenen zijn gebaseerd op de afbeeldingen van de eerste 'speelkaarten'.

In de laatste decennia van de 14de eeuw werden kaarten in vrij snel tempo in verschillende Europese landen geïntroduceerd. De eerste algemeen geaccepteerde referenties in de geschreven geschiedenis stammen uit 1371, toen werden de eerste speelkaarten in Spanje geïntroduceerd. 6 jaar later gebeurde dat in Zwitserland en in 1380 in Frankrijk in Florence en Parijs.

Met de introductie kwam ook gelijk de regulering om de hoek kijken. Een Parijse wet uit 1369 zegt niets over kaarten, de aanpassing op diezelfde wet die 8 jaar daarna werd gedaan zegt wel iets over kaarten.

Kaarten waren ook absoluut niet goedkoop. In de boekhouding van Johanna, barones van Brabant en haar man Wenceslaus van Luxemburg staat een passage over de aanschaf van een pak kaarten: "Given to Monsieur and Madame four

peters, two forms, value eight and a half moutons, wherewith to buy a pack of cards". De boekhouder van Charles IV of France beschrijft de aanschaf van 3 pakken kaarten en zelfs de opdracht tot het vervaardigen van deze.

In 1240 na Christus wordt in de Canon van Worcester het spel 'rege et regina' (de koning en koningin) beschreven wat door geschiedkundigen gebruikt wordt om aan te geven dat speelkaarten al in de 13de eeuw in Engeland gebruikt werden. De algemene opvatting vandaag de dag is echter dat in deze canon het schaakspel beschreven wordt in haar vroege vorm en niet een kaartspel.

In het in 1360 door Francesco Petrarca geschreven boek 'De remediis utriusque fortunae' (remedies tegen geluk en ongeluk), een boek over het psychologische effect van geluk of ongeluk op de menselijke ziel, wordt geen melding gemaakt van kaartspellen. Dit wijst er dus op dat het spel met de koning en koningin niet een kaartspel was maar een vroege variant van schaken.

Eind veertiende eeuw maakt de speelkaart dan eindelijk wel haar opwachting in de huiskamers en kroegen van Europa en kent een indeling die grotendeels gelijk is aan die van haar moderne broertje. Er wordt gebruik gemaakt van een deck met 52 kaarten, verdeeld over vier suits: de stok, de munt, het zwaard en de beker.

Dit deck bevatte 10 kaarten met de waarde één tot en met tien, de koning, de onderkoning en de tweede onderkoning. Deze indeling der kaarten is het 'Mameluke' deck, genoemd naar de eerste gebruikers die leefden in het gebied wat nu bekend staat als Egypte.

De eerste kaarten werden met de hand gemaakt maar in de vijftiende eeuw is het gebruik van de houtsnedendruk om kaarten te vervaardigen gemeengoed geworden in Europa. In 1418 ontstonden de eerste professionele kaartendrukkers in Duitsland en waren dermate populair dat zij het bij tijden drukker hadden dan de drukkers die godsdienstige afbeeldingen vervaardigden.

In de vijftiende eeuw varieerde het aantal suits bij speelkaarten nog wel en waren er decks kaarten met vier en vijf suits in omloop in Europa.

In Duitsland werden bijvoorbeeld 'harten', 'klokken', 'verlofen' en 'eikels' gebruikt. Dit komen we nog steeds tegen in Oost- en Zuid-Oost Duitsland in sommige spelvarianten.

In Italië en Spanje werden in de vijftiende eeuw 'stok', 'munt', 'zwaard' en de 'beker' gebruikt als suit maar in Frankrijk was de huidige indeling gebruikelijk : schoppen, harten, ruiten en klaver.

In Engeland gebruikte men aanvankelijk de Italiaanse indeling maar men ging later over op de Franse indeling die we vandaag de dag allemaal gebruiken.

De 'plaatjes' waren nog niet gelijk aan wat we tegenwoordig tegen komen en bestonden uit de koning, de ridder en de boer.

Later neemt de koningin de positie van hoogste kaart over in Duitsland.

Ook ontstaan er decks met 56 kaarten waar ruimte is voor de 'knaap' als kaart naast de koning, koningin en de ridder.

In vroege varianten was altijd de koning de hoogste kaart in het deck. Eind veertiende eeuw maakt de aas zijn opwachting als hoogst gewaardeerde kaart en wordt de twee de laagste kaart. De strijd van de laagste klassen tegen het bewind van het vorstendom wordt gezien als katalysator van het in waarde stijgen van de aas. De term 'aas' voor de kaart, die eigenlijk gewoon de één in het deck kaarten vertegenwoordigde, is te herleiden naar het Latijnse woord 'as' wat een benaming is voor de kleinste eenheid van munten.

De benaming 'jack' voor de boer in plaats van 'Knaap' (knaap) komt voort uit een praktische overweging omdat de 'Kn' afkorting te veel leek op die van de koning(K). De benaming 'jack' kom uit het spel 'allfours' waar de boer de troefkaart is. het spel 'allfours' werd gezien als een spel voor de lagere klasse en de benaming 'jack' voor de boer werd dan ook lange tijd als vulgair gezien.

Tijdens de Franse revolutie werden de koning, koningin en boer verruild voor 'vrijheid', 'gelijkheid' en 'broederschap' om de aversie richting het Franse koningshuis te uiten. Napoleon herstelde dit en vanaf 1805 waren de koning en koningin weer te vinden op de speelkaarten.

De joker kent vaak de afbeelding van een hofnar die tevens in het tarotspel voorkomt. Vaak worden twee jokers meegeleverd bij een deck kaarten hoewel deze in veel kaartspellen niet gebruikt worden.

Het vrije ontwerp dat kaartfabrikanten gebruiken voor de schoppen aas begon onder het bewind van James de eerste van Engeland. Deze tekende de wet die het verplichtte belasting te betalen over in Engeland gefabriceerde en verkochte kaarten. Tot 1960 was de drukker aansprakelijk voor het betalen van deze belasting en gebruikte hij de schoppen aas als bewijs dat de kaarten 'legaal' waren.

Tot de twintigste eeuw werden alle kaarten op papier gedrukt, toen werd ook de geplastificeerde speelkaart geïntroduceerd en later worden ook volledig uit plastic vervaardigde kaarten.

Sinds 1867 maakt 'the United States Printing Company' speelkaarten met als bekendste merken de 'bicycle' en de 'bee'.

Tijdens de tweede wereldoorlog maakte 'the United States Playing Card Company of Cincinnati' (de nieuwe naam van 'the United States Printing Company') kaarten die zodra ze in aanraking kwamen met water los kwamen van elkaar en samengesteld konden worden tot een omgevingskaart zodat verdwaalde soldaten altijd wisten waar ze waren.

Tijdens de Vietnam oorlog produceerde het bedrijf duizenden schoppen azen om de moraal van de soldaten op te krikken. De Amerikanen dachten dat de schoppen aas door de Viet Cong als teken des doods gezien werd. In werkelijkheid deed de schoppen aas de Viet Cong niets, ondanks dit werden alsnog duizenden kratten met schoppen azen richting Vietnam verscheept werden. Ook voor 'Operation Desert Shield' in 1991 werden duizenden schoppen azen geproduceerd, maar deze zijn nooit naar Irak verscheept.

Copag is een Braziliaans bedrijf, gevestigd in São Paulo, maakt sinds 1908 speelkaarten. Door de opkomst van poker groeide Copag in korte tijd uit tot één van de grotere fabrikanten ter wereld en gebruikte de World Series of Poker in 2005 Copac als haar officiële kaart.

In 2005 werd Copac onderdeel van de Cartamundi groep. Cartamundi is gevestigd in Turnhout, België en is Latijn voor 'kaarten van de wereld'. Cartamundi ontstond in 1970 uit een fusie tussen drie speelkaart fabrikanten en fabriceert vandaag de dag buiten België ook speelkaarten in Brazilië, Duitsland, Amerika en Engeland. Cartamundi produceerde de kaarten en chips voor de James Bond film 'Casino Royale' en was onder andere verantwoordelijk voor de productie van de 'Magic: the gathering' kaarten.

De speelkaart heeft aardig wat veranderingen doorgemaakt voordat deze er zo uitzag als de kaart die we tegenwoordig allemaal gebruiken tijdens onze home-games. Geen ronde kaarten meer en 4 suits i.p.v. 32+.

Tegenwoordig spelen we met schoppen, harten, ruiten en klaveren. De vrijheidskaart, de ridder en de knaap zijn vervangen door de boer, de vrouw en de koning. De aas mogen we gebruiken als hoogste en laagste kaart, en dat allemaal dankzij de Franse revolutie.